

اسلامی شدن دانشگاهها در فرآیند قدرت نرم انقلاب اسلامی

دکتر سیدمهدی آقاپور^۱

چکیده

اسلامی شدن دانشگاهها به عنوان یک شاخص کلیدی مهم در راستای پیشرفت و توسعه همه ابعاد علمی، آموزشی، پژوهشی و فرهنگی و دینی و دانشجویی دانشگاهها محسوب می شود که میتوان آن را یکی از شاخص های برجسته قدرت نرم انقلاب اسلامی محسوب داشت. این نگرش زیرساختی، از بدو شروع انقلاب اسلامی، از سوی معمار کبیر انقلاب اسلامی و سپس رهبر معظم انقلاب به عنوان یکی از باورها و رویکردهای اساسی نظام اسلامی همواره مطرح بوده و مورد تاکید قرار گرفته است. هدف از نگارش این مقاله بررسی جایگاه و نقش فرآیند اسلامی شدن دانشگاهها در افزایش و کارآیی قدرت نرم انقلاب اسلام ایران با استفاده از روش بررسی اسنادی و تحلیل وضعیت می باشد.

نتایج این بررسی حاکی از آن است که منابع قدرت نرم در ایران اسلامی امروز، فراوان و گسترده است که امر حیاتی اسلامی شدن دانشگاهها به معنی هماهنگی و همکاری سیستمی و متقابل دانشگاهها با نظام اسلامی یکی از مهمترین آنهاست به طوریکه بر منابع دیگر قدرت نرم کاملاً اثرگذار است. در واقع اسلامی شدن دانشگاهها برخلاف نگرشهای سطحی و صوری، همانگونه که در مصوبات قانونی شورای عالی انقلاب فرهنگی با ۱۰ ماده، ۶ شاخص کلان، ۵۰ راهبرد و ۲۴۴ راهکار اجرایی آمده است همه ساختارها و سازوکارهای دانشگاهی را اعم از دانشجو، استاد، مدیر، برنامه ریزی ها و محتواهای آموزشی، پژوهشی و فرهنگی را در بر می گیرد.

آسیب شناسی قدرت نرم فرهنگی و علمی و اسلامی شدن دانشگاهها، لزوم بررسی و شناخت دقیق بینش عامیانه و سطحی و تفاوت آن با بینش فرهنگی و عمقی در این زمینه و تحلیل و ارزیابی وضعیتها و ظرفیتهای موجود و اتخاذ راهکارهای مناسب با شرایط هر منطقه دانشگاهی را ایجاب می کند. میزان، شدت، شتاب و اثربخشی این قدرت نرم فرهنگی و دانشگاهی موجود باید بررسی و ارزیابی شود که آیا متناسب با ظرفیتهای این مردم شهیدپرور و گستره جوانان و دانشجویان، جنگ نرم و تهاجم فرهنگی دشمن استکباری و بویژه مطالبات و رهنمودهای رهبری شجاع و فرزانه انقلاب است یا اینکه باید حرکت و تحول تازه ای در پیکره دانشگاههای سراسر کشور ایجاد نمود؟ که به نظر نگارنده این مقاله، در شرایط حساس کنونی ملی و فراملی بسیار لازم و ضروری است.

کلید واژه: قدرت نرم، اسلامی شدن، دانشگاهها، رهنمودها، مصوبات

مقدمه

به تحقیق، دانشگاهها در باور جامعه ما بر اساس نگرش نافذ امام راحل(ره) به عنوان مبدأ همه تحولات کشور و کارخانه انسان سازی دانسته شده است، این نگرش از سوی رهبری فرزانه انقلاب نیز تاکید شده است که میتوان آن را یکی از شاخص های برجسته قدرت نرم انقلاب اسلامی محسوب داشت. لذا مفهوم هماهنگی و همراهی این نهاد پر اهمیت و فراگیر جامعه با آرمانها و اهداف نظام جمهوری اسلامی با نام اسلامی شدن دانشگاهها پیوند خورده است. طبیعی است که از سویی، کلیه دانشگاهها باید در مسیر تحقق اهداف و سیاستهای نظام اسلامی حرکت نمایند و از سویی دیگر، نظام اجتماعی و حکومتی و دولت و مدیران دولتی نیز باید در پرتو همین نگرش از

۱. دانشیار دانشگاه تهران و پژوهشگر شورای عالی انقلاب فرهنگ

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

دستاوردهای علمی، آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و فناوری و راهنمایهای دانشگاهها و استادان گرانقدر آنها برای برنامه‌ریزی و اداره کلیه شئون کشور در ابعاد ملی و فراملی استفاده کنند تا اهداف پیشرفت و عدالت در چارچوب ارزش‌های اصیل اسلامی در جامعه تحقق یابد، در غیر این صورت دانشگاه اسلامی به طور یک طرفه و بدون همکاری نظام اجتماعی، هرگز تحقق نخواهد یافت و نظام اجتماعی نیز در راستای دستیابی به آرمانها و اهداف اسلامی خود همواره با موانع و مشکلات اساسی مواجه خواهد بود. وجود چالشهای مترکم و پایدار موجود در مسیر فعالیتهای دانشگاهها و چالشهای کنونی نظام مقدس جمهوری اسلامی در مقیاس ملی و فراملی در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی علیرغم موفقیت‌های آن به خوبی نگرش زیرساختی لزوم اسلامی شدن دانشگاهها به معنای مذکور را کاملاً ثابت می‌کند.

بدون شک، منابع قدرت نرم در ایران اسلامی امروز، فراوان و گسترده است که از مهمترین آنها فرهنگ و ارزش‌های دینی، زنده بودن یاد و راه و آرمان‌های امام را حل (ره)، رهبری شجاع و نافذ، اقتدار سیاسی و دیپلماسی فعال در سطوح منطقه و جهان، یکپارچه‌گی و انسجام مردم سرافراز و کثرت جوانان سلحشور و باصبیرت را می‌توان محور قرار داد. شاخص‌های قدرت نرم و مقابله با جنگ نرم دشمن و راهکارهای دستیابی بدان می‌تواند به عنوان یکی از اولویت‌های بالایی فرهنگی و سیاسی کشور محسوب گردد و بسیج عمومی مردم و جوانان بویژه جلب مشارکت نخبگان و دانشگاهیان برای همکاری در راستای تحقق ارزشهای انقلاب اسلامی و آرمانهای معمار کبیر انقلاب اسلامی، یکی از وجوه مهم قدرت نرم در کل جامعه اسلامی می‌باشد. (آقایور ۱۳۹۲)

در این راستا دانشگاهها به عنوان یکی از برجسته‌ترین شاخص‌های توسعه قدرت نرم جمهوری اسلامی به باور بسیار از اندیشمندان معظم ایرانی که به اعتلای این آب و خاک کهن و اسلامی علاقه مند هستند رسالت سنگینی دارند و در صورت توجه نظری و بابرنامه دولت و مدیران بالا دستی به این مهم و ارتباط ارگانیک و دو سویه آن با دانشگاهها در سراسر کشور، قدرت نرم انقلاب اسلامی در داخل و خارج به مراتب افزایش خواهد یافت. این مقاله در پی بررسی ارتباط قدرت نرم انقلاب اسلام با فرآیند اسلامی شدن دانشگاهها می‌باشد.

چارچوب نظری

اسلامی شدن دانشگاهها یعنی هماهنگی و همراهی متقابل و سیستمی دانشگاهها و مراکز عالی آموزشی و پژوهشی با نظام اجتماعی کشور که در دنیای امروز چیز غریبی نیست، زیرا در زمینه هماهنگی هدفی و کارکردی دانشگاهها و نظامهای اجتماعی در جهان پر تلاطم امروز بسیاری از دانشمندان اجتماعی نظیر سی‌ایت میلز در نظریه معروف مجتمع‌های دانشگاهی-نظامی-صنعتی، ادوارد برمن در کتاب تحقیقی کنترل فرهنگ، میشل کلیر در اثر معروف سه جلدی جنگ بی پایان، جمیز کوننت رئیس اسبق دانشگاه هاروارد در کتاب جامعه شناسانه علم و مردم، دانیل گرینبرگ در کتاب افشاگرانه و مفصل *the politics of pure science*، برتراند راسل دانشمند برجسته در کتاب معتبر علم و قدرت و بسیاری دیگر در آثار و تألیفات خود از تناسب و هماهنگی و تعامل دانشگاهها با نظامهای

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

اجتماعی کشورهای مختلف سخن گفته و این واقعیت اجتماعی - دانشگاهی جهان معاصر را به گونه مشروح معرفی نموده اند که می توان به این تألیفات مراجعه و با نظرات آنها در این زمینه آشنا شد. براساس این رویکرد اجتماعی و جهانی، در کشور ما، چون نظام اجتماعی کنونی ایران در حال حاضر با نام دین مبین اسلام مزین شده است از این رو هماهنگی دانشگاهها با آن در مفهوم اسلامی شدن دانشگاهها معرفی شده است که در کلام امام راحل (ره) و رهبری نیز بر آن تأکید شده است.

موضوع اسلامی شدن دانشگاهها و مبحث پیرامون آن در دائره المعارف بزرگ و دو جلدی آموزش عالی با عناوین مختلفی آمده است و چگونگی روند اسلامی شدن و شکل گیری دانشگاه اسلامی به گونه مفصل مورد بحث قرار گرفته است (دائره المعارف آموزش عالی - قورچیان و همکاران ۱۳۸۳).

شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۴۵۹ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۴ به پیشنهاد وزارت فرهنگ و آموزش عالی تشکیل شورای اسلامی شدن دانشگاهها را تصویب کرد:

«شورای اسلامی شدن مراکز آموزشی براساس آیین نامه مصوب جلسه ۴۲۴ مورخ ۷۷/۵/۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی، طی جلساتی «اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی» و «سیاست های راهبردی اسلامی شدن مراکز آموزشی» را ذیل شش مولفه استاد، دانشجو، نظام برنامه ریزی فرهنگی، متون و برنامه ریزی درسی، نظام برنامه ریزی آموزشی و پژوهشی و مدیریت تصویب کرده است. ملاحظه اصلی شورای اسلامی شدن در تدوین سیاست های راهبردی به گونه ای طراحی و تنظیم گردید که زمینه های تحقق دانشگاه اسلامی به شرحی که در متن «اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی» آمده فراهم آید. (دانشگاه اسلامی، رسالتها... ۱۳۸۱)

مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای اسلامی شدن دانشگاهها

ماده	شاخص	راهبرد	راهکار
۱۰	۶	۵۰	۲۴۴

همچنین بررسی و ارزیابی وضعیت اسلامی شدن دانشگاهها در هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری حدود ۳۰ نفر از اساتید و کارشناسان رشته های مختلف علوم انسانی و اجتماعی با روش اسنادی و مدل فراتحلیلی راهبردی اجرا و تحلیل وضعیت شده است (آقاپور ۱۳۸۷)

* جنگ نرم و قدرت نرم

قدرت نرم از اهمیت فوق العاده ای برای بقا و استمرار نظام های مردم سالار، در مقایسه با نظام های اقتدارگرا و استبدادی، برخوردار هست. جمهوری اسلامی ایران، به عنوان یک نظام مردم سالار دینی، از بدو تولد در پی کسب، حفظ، استمرار و افزایش مؤلفه های قدرت نرم خود بوده است. چرا که با افزایش قدرت نرم در مواقع عادی، ضمن توانایی جلب و جذب افکار، اذهان، و قلوب توده ها، میتواند به هم افزایی و ذخیره سازی قدرت سخت و نیمه سخت خود در مواقع بحرانی دست یابد. (هرسیج ۱۳۹۱)

بشترین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

قدرت نرم از جمله مقولات نوظهوری است که به رغم جدید بودن آن، از نظر ماهیت واژه ای مسبوق به سابقه است. به گونه ای که موشکافی دقیق اندیشه اما م خمینی حاکی از غلبه وجه نرم افزار قدرت بر سخت افزار آن است سیره نظری و عملی امام گویای آفرینش نوع جدیدی از قدرت است که جهان بینی اسلامی مرکزیت آن را تشکیل می دهد و سایر عناصر قدرت آفرین بر گرد این محور، توان اعمال قدرت دارند. (عیوضی ۱۳۹۱)

جنگ نرم عبارت است از انحراف دادن ساختارها و سازوکارهای علمی و اجتماعی و فرهنگی جامعه و توانایی شکل دهی ذهنی به اندیشه و رفتار دیگران در جامعه هدف. در عصر رسانه های جهانی، به مدد تکنولوژیهای نوین ارتباطات و اطلاعات، کسب قدرت نرم به مراتب راحت تر از بدست آوردن و نگهداری قدرت سخت است و دولت ها اگر بتوانند مفاهیم جدید فرهنگی- امنیتی را برای خود باز تعریف کنند، در آن صورت مجبور نیستند هزینه ها و لشکرکشی های عظیم نظامی خود را تقویت نمایند. جنگ نرم از سوی دشمنان ایران اسلامی علیه آرمانها و منافع جمهوری اسلامی ایران از بدو انقلاب اسلامی شروع و شیوه های مختلف آن در فضای سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در داخل و خارج کشور استفاده شده است. (نائینی ۱۳۹۱)

حوزه مانور جنگ نرم در عرصه علمی و فرهنگی و رسانه ای وسیع تر است. از این رو کشورهایی مانند کشورما که از فرهنگ غنی و ارزشی برخوردارند و همین ویژگی علت اصلی اقتدارشان محسوب می گردد، همواره مورد تهاجم فرهنگی و جنگ نرم استکبار جهانی می باشند. در عین حال، سرمایه مردمی و فرهنگی می توانند به عنوان منبع قدرت نرم محسوب شود. در حال حاضر فضا های ارتباطی، رسانه ای، تبلیغاتی و فرهنگی موجود در دنیا به صورت ابزارهای قابل اعتماد برای استفاده در جنگ نرم استفاده می شوند و اگر ما نتوانیم از ابزارها و سیاست های قدرت نرم با استمرار بسیج فرهنگی و مردمی استفاده کنیم اسیر جنگ نرم دشمن خواهیم شد. برای رسیدن به این امکان و در اختیار داشتن این قدرت باید ابزارها، شیوه ها و سیاست ها را شناسایی کرد و زیرساخت های دانشگاهی و فرهنگی مرتبط با آن را مهیا نمود.

به زعم نگارنده، مصادیق قدرت نرم دانشگاهی و فرهنگی و جلب مشارکت همه مردم بویژه استادان و کلیه دانشجویان برای مقابله با جنگ نرم دشمن، شناسایی قدرت نرم، و کارکرد ها و رویکردهای آن، دستیابی به مفهوم بومی و شناسایی حوزه ها و گستره وسیع آن، همچنین راهکارهای دستیابی و در اختیار گرفتن قدرت نرم برای جمهوری اسلامی می تواند به عنوان یکی از اولویت های دانشگاهی و فرهنگی کشور محسوب گردد و باید نسبت به آن اقدام مستمر، با برنامه و عملی صورت پذیرد. (آقاپور ۱۳۹۲)

* اسلامی شدن دانشگاه

بدون تردید، شکل گیری دانشگاه اسلامی و اهداف و رویکردهای علمی، فرهنگی و سیاسی آن چیزی نیست جز توجه انقلاب اسلامی به افزایش قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی در درون جامعه که از طریق دانشجویان و استادان دانشگاهها و جلب مشارکت عموم مردم امکان پذیر می باشد. انقلاب نوظهوری که از همان ابتدا در همه عرصه های فرهنگی و اجتماعی و سیاسی از طرف دشمن استکباری در کشاکش جنگ نرم و تهاجم فرهنگی نشانه گرفته شد تا

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

بویژه برجوانان و دانشجویان این خاک کهن و اسلامی به عنوان مهمترین سرمایه اجتماعی و فرهنگی و نیز بر همه پیکره انقلاب و جامعه اسلامی اثرات منفی و شوم خود را بگذارد.

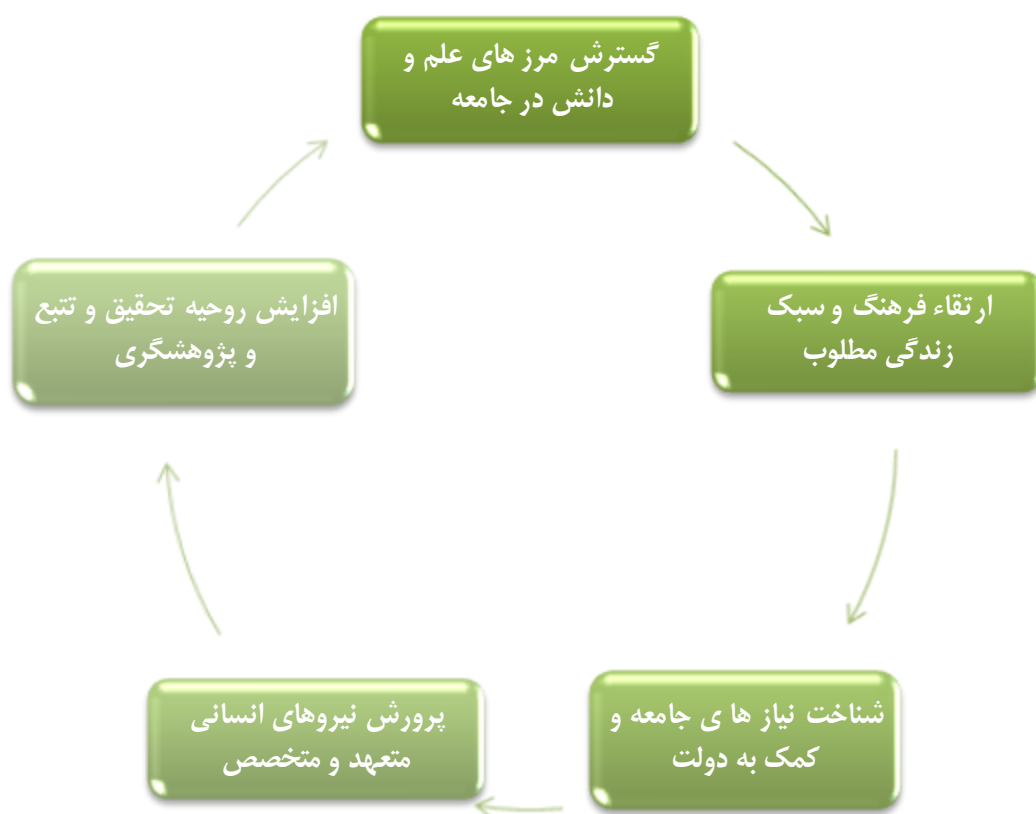
در واقع، توقع از دانشگاهها و تداوم پرشتاب حرکت علمی کشور تا رسیدن به مرز استقلال کامل و جایگاه علمی والا و شایسته ملت ایران، اصلی ترین خواسته از دانشگاهها و مراکز علمی است. توقع رسیدن به قله پیشرفت علمی و تربیت انسانهای دانشمندانی همچون شهید چمران، سند برجسته اسلامی شدن دانشگاههای کشور است. (رهبری معظم انقلاب ۱۳۸۹)

دانشگاه در جامعه یک واسطه نهادی است که با مجموعه شرایط فرهنگی و اجتماعی در تعامل است مراکز علمی از روند تحولات اجتماعی و فرهنگی تاثیر می پذیرد و بر آنها تاثیر می گذارد و کارکردهایی چون ارتقای آگاهی های عمومی، نظم اجتماعی درونی مبتنی بر تعادل در نظام قشربندی اجتماعی، اجتماعی کردن افراد همسو با اهداف و ارزش ها، هماهنگ سازی خرده فرهنگ ها، تحکیم روابط قراردادی، تهیه فلسفه اجتماعی جامعه و نقد سیاستهای عمومی سبب ایجاد نقش فعال آن در جامعه شده است. (ذاکر صالحی؛ ۱۳۸۲، ۱۱-۱۰)

با این نگرش می توان گفت که تعامل دانشگاه و جامعه یک تعامل دوسویه در جهت رفع نیازها و تعالی بخشی است. عوامل درون زا و برون زا در تغییر فضای دانشگاه ها و اسلامی شدن آنها نقش بسیار مهمی داشته و تحول در نگرش استاد، دانشجو و مدیر از نظر نوع رفتارها و بینش ها و چگونگی جهت گیری علمی و اجتماعی آنان در روند اسلامی شدن دانشگاه ها از اهمیت زیادی برخوردار است. (فرتوک زاده و بهداروند، ۱۳۸۲)

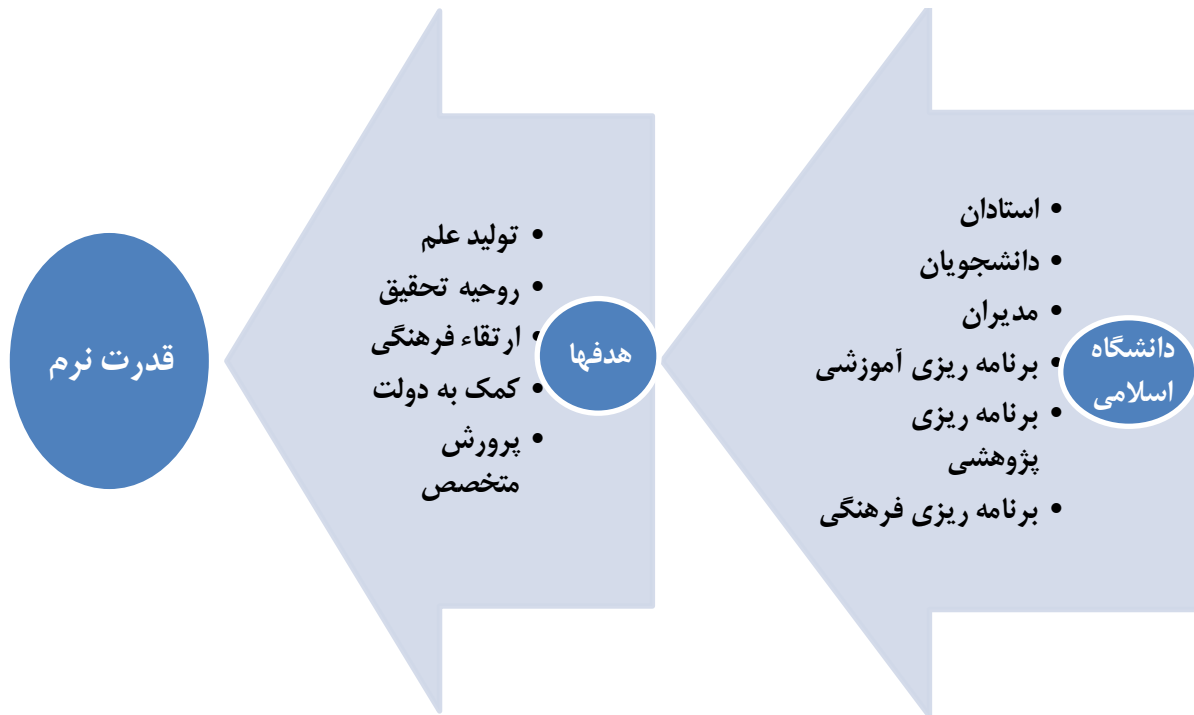
❖ هدف های دانشگاه به عنوان یک نهاد مهم و فراگیر اجتماعی به ترتیب الویت عبارت است از:

- ۱- گسترش مرز های علم و دانش در جامعه
- ۲- افزایش روحیه تحقیق و تتبع و پژوهشگری در بین عموم مردم
- ۳- تعلیم و تربیت عالی و گسترش و ارتقاء فرهنگ و سبک زندگی مطلوب در جامعه
- ۴- شناخت نیاز های جامعه و کمک به دولت در برنامه ریزیهای خرد و کلان
- ۵- پرورش نیروهای انسانی متعهد و متخصص مورد نیاز جامعه

با توجه به این اهداف مهم دانشگاهها برای ارتقا و پیشرفت جامعه و شاخصهای اساسی آن مانند استادان و دانشجویان و مدیران دانشگاهها و برنامه ریزی های آموزشی و پژوهشی و فرهنگی ، شکل گیری اسلامی شدن دانشگاهها به معنای واقعی و صحیح کلمه می تواند به عملی شدن این اهداف ارزشمند بسیار کمک نموده و جامعه را در مسیر پیشرفت و تعالی رهنمون گردد و بدین ترتیب موجبات گسترش قدرت نرم جامعه اسلامی و استقلال آن را در دنیای پر تنش امروز فراهم آورد.

شکل زیر ارتباط دانشگاه اسلامی و شاخصها و اهداف آن را با قدرت نرم جامعه نشان می دهد.

بدون شک، موضوع اسلامی شدن دانشگاهها و جهت گیری و به جریان افتادن شاخص های اساسی آن در جهت تحقق اهداف آن و در نتیجه تقویت قدرت نرم جامعه زمینه های مناسب خود را لازم دارد.

در واقع روح دانشگاه جسم متناسب با خود می‌طلبد و فرهنگ سیاسی و دینی در دانشگاهها ی اسلامی محیط مستعد برای بروز و توسعه را خواهان است. دانشگاه، پیکره و فرهنگی دارد. این فرهنگ بر تمام پیکره دانشگاه و همه اجزا و تشکیلات و برنامه ها و کادر نیروهای انسانی و علمی و دانشجویی آن حاکم است. در فرآیند اسلامی شدن دانشگاهها نمی‌توان ساختار کلان فرهنگی و علمی و آموزشی دانشگاه را جدا از هویت سیاسی و هویت دینی آن فرض نمود. چنانچه بخواهیم، در تداوم نهضت خمینی(ره)، با تحقق دانشگاه اسلامی فرهنگ نظام اجتماعی با ساختار دانشگاهی هماهنگ باشد، لازم است علم و دین و سیاست در تفسیری واحد دنبال شده و مصداقهای عملی آن در برنامه ها و ساختارهای دانشگاهی شناخته شده و تقویت شود. (آقاپور ۱۳۸۷)

شاخص های اسلامی شدن دانشگاهها که در مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی با ۱۰ ماده، ۶ شاخص کلان، ۵۰ راهبرد و ۲۴۴ راهکار اجرایی آمده است همه ساختارها و سازوکارهای دانشگاهی اعم از دانشجو، استاد، مدیر، برنامه ریزی ها و محتوا های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی را در بر می‌گیرد. (مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۷)

بررسی و تحلیل این شاخصها و راهبردها اساسی در ارتباط با فرآیند قدرت نرم جمهوری اسلامی به خوبی ما را با نقش و جایگاه دانشگاه اسلامی در راستای تحقق الگوهای اسلام - ایرانی پیشرفت و تداوم استحکام جامعه در

بشترین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و بیت و سوم خردادماه ۱۳۹۸

برابر چالشهای داخلی و دشمنان خارجی آشنا می سازد. برای تحقق دانشگاه اسلامی و اسلامی شدن دانشگاهها برای افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی براساس رهنمودهای امام راحل (ره) و رهبری فرزانه انقلاب زمینه ها و ملزوماتی لازم و حتمی است.

الف- در درجه نخست تفکر و علم، تعهد و تقوا و مسئولیت پذیری در قبال اسلام و جامعه اسلامی از شعارهای توخالی بدر آمده و در نظر و بویژه در عمل به طور هماهنگ به عنوان ملاکهای ارزیابی و برتری مورد توجه قرار گرفته و شایسته سالاری با شاخص های معین و درست حاکم شود.

ب- روحیه تعهد و خودسازی به معنای صحیح کلمه در سراسر دانشگاهها تقویت شود و ضمن نفی هرگونه ظاهرسازی و سطحی نگری و عوام فریبی، فرهنگ سادگی و بی آلاچی دینی و عبادی و ارتباط صمیمی و صادقانه انسان آگاه و متقی با معبود مطلق توسط همه دانشگاهیان دنبال شود.

ج- از آنجایی که اداره و جهت گیری دانشگاه و تقویت هویت دینی و سیاسی آن در درجه نخست، بر عهده مدیران دانشگاهی است، بی تردید این افراد می بایست از بین عناصر متعهد و لایق و سخت کوش و پاکدست و ساده زیست و دانش دوست بر مبنای ملاکهای مذکور انتخاب شوند. و نظارت و ارزیابی مستمر بر عملکرد آنان وجود داشته باشد.

د- فرهنگ تجاری و مدرک گرایی مسلط بر صحنه دانشگاهها ناشی از رشد قدرت پرستی ها، ثروت اندوزیها، منافع پرستی ها و عافیت طلبی های افراطی در جامعه بوده و آفت بزرگ ساختار دانشگاهی امروز است که باید در یک جریان تدریجی و منطقی تضعیف شده و به جای آن علم و تحقیق و تألیف با جهت گیری پیشرفت اسلامی - ایرانی جایگزین شود.

ه- برای اسلامی شدن دانشگاهها تاکید می شود که راهبردها و قوانین و مقررات و مصوبات و بخشنامه های علمی و مدیریتی و اداری دانشگاه بر تقویت و رشد هماهنگ روح سیاسی و هویت دینی و تقویت فرهنگ علمی و پژوهشی در دانشگاه مبتنی باشد و در عمل تحقق یابد.

و- اساتید محترم دانشگاهها در واقع اساسی ترین رکن استقلال جامعه علمی و قدرت نرم دانشگاهی را تشکیل می دهند و ترسیم هویت اسلامی دانشگاهها و پرورش شخصیت سیاسی دانشجویان بر عهده آنان است. برآنان فرض است که در فرآیند درسهای تخصصی خود، درسهای زندگی و سبک زندگی اسلامی را نیز با برنامه پنهان تحصیلی به دانشجویان عزیز در نظر و عمل و رفتار بیاموزند.

ز- سیستم آموزشی و به ویژه محتوای دروس علوم انسانی و اجتماعی و دروس معارف اسلامی در ترسیم و تحقق فرهنگ اسلامی حاکم بر دانشگاه و ارتباط آن با روحیات سیاسی و دینی و فرهنگی و علمی بسیار مؤثر است. چنانچه یک جریان آموزشی کلیشه ای، تکراری و تحمیلی خشک و رسمی و یک طرفه و بدون انعطاف پذیری و ابتکار و انتقاد با پذیرش محض از جانب دانشجو همراه باشد، روح آزاداندیشی و ژرف نگری تضعیف و دانشجو در مخمصه اضطراب

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

آلود امتحان و نمره و نمره‌گرایی گرفتار شده و حصار تنگ تخصص و در واقع اخذ مدرک به هر قیمت، بر افکار و شخصیت دانشجو کشیده می‌شود. توجه به کیفیت و ابتکار و پویایی فکری و علمی در این زمینه در راستای اسلامی دانشگاهها بسیار مهم و حیاتی است.

ح- دانشجویان و تشکلهای دانشجویی از مهمترین اقشار موثر و تحول آفرین اجتماعی در جامعه و در فرآیند قدرت نرم محسوب شده و در واقع حضور فعالانه و جسورانه آنان در صحنه دانشگاه هویت سیاسی‌شان را بروز می‌دهد و روحیه دینی را تقویت می‌کند. فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای فعالیت‌های گوناگون علمی و فرهنگی و سیاسی آنان در دانشگاهها و جامعه تاکید می‌شود که خود در بالندگی و پویایی دانشگاه اسلامی و تداوم نهضت خمینی(ره) و قدرت نرم انقلاب اسلامی نقش شایانی ایفا می‌نماید.

ط- در راستای اسلامی دانشگاهها بروز فرهنگ سیاسی و فرهنگ دینی در صحنه دانشگاه با اصل اساسی پیوند دانشگاهها با نظام اسلامی ارتباط مستقیم دارد. ارتباط دوسویه، صمیمی، اصولی و عملی آنان می‌تواند قدرت نرم را افزایش داده و نظام اجتماعی و جامعه اسلامی را در برابر تهاجم فرهنگی و سیاسی بیگانگان حفظ نماید.

ی- اهمیت قائل شدن برای نهاد اساسی دانشگاه و تحقق کارکردهای علمی و فرهنگی و سیاسی و دینی آن در راستای اهداف و راهبردهای ملی و اسلامی زمانی امکان‌پذیر است که احتیاجات و نیازهای عمومی دانشگاه و دانشگاهیان اعم از استادان، کارمندان و دانشجویان از لحاظ تخصیص بودجه و امکانات برای فعالیتهای علمی و پژوهشی و فرهنگی در حد نسبی مرتفع شده باشد در غیر این صورت این شاخص برجسته قدرت نرم نظام در حد شعارو بدون اثربخشی کافی باقی خواهد ماند..

ک- بی شک، نهاد دانشگاه یک نهاد تولید کننده است، نه خدماتی با مصرف‌کننده، زیرا اساسی‌ترین تولیدات جامعه یعنی پرورش نیروهای انسانی متخصص و تولید علم و اندیشه و فرهنگ در درجه اول توسط دانشگاه اسلامی صورت می‌گیرد و بهره‌وری آن به نظر همه اندیشمندان داخلی و خارجی بیش از تمامی سازمانها و نهادهای دیگر جامعه است. و هرگز نباید فراموش کرد که در نهضت خمینی(ره) و باور امام راحل(ره)، دانشگاه مبدا همه تحولات بوده و اسلامی شدن دانشگاهها یکی از مهمترین ارکان قدرت نرم جمهوری اسلامی است.

نتیجه گیری :

بدون شک، منابع قدرت نرم در ایران اسلامی فراوان، گسترده و قابل بهره برداری است که از مهمترین آنها ارزش‌های دینی، زنده بودن یاد و راه و آرمانهای امام راحل(ره)، رهبری نافذ در سطوح منطقه و جهان، اقتدار سیاسی و دیپلماسی فعال، جوانان سلحشور و مردم و انسجام و همبستگی آنها را می‌توان محور قرار داد.

اسلامی شدن دانشگاهها به عنوان یک شاخص کیفی مهم در راستای توسعه همه ابعاد و علمی، آموزشی، پژوهشی و فرهنگی و دینی دانشگاهها محسوب می‌شود و میتوان آن را یکی از شاخص‌های برجسته قدرت نرم انقلاب اسلامی محسوب داشت. این نگرش زیرساختی، از بدو شروع انقلاب اسلامی، از سوی معمار کبیر انقلاب اسلامی و سپس

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

رهبر معظم انقلاب به عنوان یکی از باورهای اساسی نظام اسلامی همواره مطرح بوده است. البته به سبب برداشت های متفاوت و سطحی و کلی گویی ها و بی تفاوتی های رایج، شایسته است با فرهنگ سازی و اطلاع رسانی مستمر و با برنامه منظور و مفهوم از اسلامی شدن دانشگاه ها و اهداف عمیق و تعیین کننده آن در راستای دستیابی به پیشرفت و عدالت و ارتقای نظام جمهوری اسلامی در سطح ملی و بین المللی برای همگان بویژه دانشگاهیان عزیز روشن شود.

(۱) امروزه به جای نگرش فرهنگی به مفهوم اسلامی شدن دانشگاه ها با نوعی نگرش و بینش عامیانه مواجه هستیم که به جای ریشه ها و علت ها به شاخه ها و معلول ها می پردازد و لایه های سطحی و صوری را به جای لایه های عمقی و حقیقی مورد نظر قرار می دهد که خود موجب تقویت ذهنیت های غلط و منفی نسبت به امر حیاتی اسلامی شدن دانشگاه ها یعنی همان هماهنگی و همکاری سیستمی و متقابل دانشگاه ها و نظام اسلامی می گردد. در واقع اسلامی شدن دانشگاه ها همانگونه که در مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی با ۱۰ ماده، ۶ شاخص کلان، ۵۰ راهبرد و ۲۴۴ راهکار اجرایی آمده است همه ساختارها و سازوکارهای دانشگاهی را اعم از دانشجو، استاد، مدیر، برنامه ریزی ها و محتوا های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی را در بر می گیرد.

(۲) بر مبنای نگرش فرهنگی در موضوع اسلامی شدن دانشگاه ها، اگر آمادیم آموزش ها و پژوهش ها را بومی سازی کردیم و موضوعات مقالات و پایان نامه های دانشگاهی را در جهت رفع نیازهای مردم، کشور و نظام اسلامی اولویت گذاری و اجرایی نمودیم، این خود گام بزرگی در جهت اسلامی شدن دانشگاه ها است که احساس مذهبی و اسلامی و خدمت به مردم و دین و میهن را در ساختار دانشگاهی و گروه های آموزشی و رویکرد دانشگاهیان عزیز تقویت خواهد نمود که به طور مسلم بر نگرش ها، رفتارها، پوشش ها و ظواهر دانشگاهی و کارکردهای ظاهری مذهبی و اسلامی آن تأثیر خواهد گذاشت. چرا که بینش اسلامی و احساس مذهبی، خود، رفتار مذهبی و اعمال و ظواهر اسلامی در همه زمینه ها را لاجرم به دنبال خواهد داشت ولی اگر مسائل سطحی و ظواهر را در مسائل فرهنگی و اسلامی شدن دانشگاه ها اصل قرار دادیم و لایه های عمقی و ریشه ای را غفلت کردیم، هماهنگی و همراهی متقابل نظام اجتماعی - اسلامی با دانشگاه ها تحقق نخواهد یافت.

(۳) برای تحقق سیاست ها و راهبردهای اسلامی شدن دانشگاه ها زمینه ها و ظرفیت های خوبی در دانشگاه ها در گذشته وجود داشته و هنوز هم وجود دارد ولی این ظرفیت ها ضعیف شده است. رشد کمی دانشگاه ها و فرایند مدرک گرایی و مدرک دهی و حجم عظیم دانشجویان و کلاس های درسی و انبوه پایان نامه ها و رساله های دانشگاهی موجب شده است که رشد کیفی و فرهنگی دانشگاه ها که زمینه ساز هماهنگی و همراهی متقابل سیستمی دانشگاه ها با نظام اجتماعی و اسلامی است، روند دیگری به خود گرفته و دانشگاه ها از جایگاه مبدأ همه تحولات کشور که در نگاه امام راحل (ره) بود، فاصله گیرد.

با این حال باتوجه به وجود قوانین غنی و سیاست های مصوب اسلامی شدن دانشگاه ها، عزم راسخ جمهوری اسلامی مبنی بر ارتقاء دانشگاه ها و تولید علم و فناوری گسترده برای رفع نیازهای کشور و کسب مقام های برتر علمی و فناوری در کشورهای منطقه و جهان، وجود مدیران لایق و باتجربه در دانشگاه های سراسر کشور و استادان و

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

دانشجویانی که در این کشور اسلامی با فرهنگ و شهیدپرور نشو و نما یافته‌اند، برای تحقق سیاست‌های اسلامی شدن و هماهنگی و همکاری هرچه بیشتر دانشگاه‌ها با نظام اسلامی، ظرفیت‌ها و فرصت‌های شایان توجهی وجود دارد که باید آن‌ها را قدر دانست و به کار بست که زمان هرچه بگذرد از قافله تمدن و پیشرفت مبتنی بر عدالت و ارزش‌های اسلامی جا مانده‌ایم.

۴) برای تحقق سیاست‌های اسلامی شدن دانشگاه‌ها به مفهوم ساختاری و فرهنگی کلان، اطلاع‌رسانی رسانه‌ای و بهره‌گیری از شیوه‌ها و روش‌های مختلف و خلاق بسیار لازم است ولی با توجه به ذهنیت‌های سطحی و نگرش‌های عامیانه از موضوع، این اطلاع‌رسانی‌ها به طور اندک و کم‌اثر صورت می‌گیرد. بسیاری از مردم عزیز ما و حتی دانشگاهیان گرامی از این راهبردها و سیاست‌های رسمی و مصوب که نوعاً فرهنگی هستند و برای ارتقاء جایگاه و نقش دانشگاه‌ها در راستای پیشرفت جامعه و خدمت به مردم و دین و کشور تدوین و تنظیم شده است، اطلاع کافی را ندارند. در حالی که این سیاست‌های فرهنگی و راهبردهای اسلامی شدن دانشگاه‌ها جز با آشنایی و مشارکت و همیاری خود دانشگاهیان عزیز امکان‌پذیر نمی‌باشد. علت آن هم عدم اطلاع‌رسانی کافی، مؤثر و مستمر و خلاق با بینش فرهنگی به جامعه و دانشگاه‌ها است.

۵) وقتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها را با بینش عامیانه و به صورت سطحی و پرداختن به مسائل جنبی و حاشیه‌ای مطرح کنیم اولین کسانی که به صورت آشکار یا پنهان با آن مقابله خواهند کرد بدون شک خود دانشگاهیان و دانشجویان عزیز و با بصیرت جامعه ما خواهند بود. کلی‌گویی، سطحی‌نگری و افراط و تفریط در این مقوله مهم یعنی اسلامی شدن دانشگاه‌ها که مبدأ همه تحولات نام‌گرفته است، همان است که می‌گویند: «اگر می‌خواهی چیزی را بکوبی از آن بد دفاع کن»

باید باور کنیم که مسیر فرهنگی و فرایند اسلامی شدن دانشگاه‌ها ابتدا از راه فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی صحیح از مفهوم اسلامی شدن تقویت می‌شود که نه فقط فعالیتهای فرهنگی دانشگاه‌ها بلکه براساس رهنمودهای امام(ره) ورهبری معظم و همچنین بر اساس شاخص‌ها، راهبردها و راهکارهای قانونی مصوب، همه ابعاد و فعالیت‌های گسترده دانشگاه‌ها اعم از آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، دانشجویی و بویژه مدیریتی را در بر می‌گیرد. به موازات فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی صحیح به تدریج و باتدبیر و برنامه‌سازی و قرار گرفتن در مسیر اجرا، باید ساختارها و سازوکارهای دانشگاهی را با شاخص‌های اسلامی شدن دانشگاه‌ها نظیر مدیریت‌ها، برنامه‌های آموزشی و پژوهشی و فرهنگی و دانشجویی همراه نمود و باید قبول کرد که هرگز به صورت ضربتی و قهری به هدف نخواهیم رسید.

۶) البته واحدهای فرهنگی و مدیران فرهنگی دانشگاه‌ها و نهادهای دانشگاهی نظیر واحدهای فرهنگی، نهاد نمایندگی، جهاد دانشگاهی و غیره در راستای اسلامی شدن دانشگاه‌ها بسیار بااهمیت و مؤثر هستند که در واقع یکی از مجریان اصلی سیاست‌های اسلامی شدن دانشگاه‌ها محسوب می‌شوند، لذا برگزاری کارگاه آموزشی - فرهنگی در این زمینه برای آن‌ها حائز اهمیت فراوان است. چنانچه اطلاع‌رسانی کافی صورت گیرد و آموزش‌های لازم از نظر آشنایی با سیاست‌ها و راهبردهای اسلامی شدن و شناخت شاخص‌ها و ابعاد مختلف آن با بینش فرهنگی و به صورت کافی و جامع انجام پذیرد، بدون شک مدیران فرهنگی در راستای تحقق اسلامی شدن دانشگاه‌ها و ارتقاء نقش و

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و بیت و سوم خردادماه ۱۳۹۸

جایگاه دانشگاه‌ها در جامعه به عنوان مبدأ همه تحولات کشور با کارایی و اثربخشی بیشتری ظاهر شده و عمل خواهند نمود. و باید توجه کافی داشت که مدیران فرهنگی دانشگاه‌ها وظایف خطیر و حساس برعهده دارند.

۷) آسیب‌شناسی فرهنگی و اسلامی شدن دانشگاه‌ها، بررسی و شناخت دقیق بینش عامیانه و سطحی و تفاوت آن با بینش فرهنگی و عمقی، تحلیل و ارزیابی وضعیت‌ها و ظرفیت‌های موجود و اتخاذ راهکارهای مناسب با شرایط هر منطقه دانشگاهی، طراحی و برنامه‌ریزی‌های قابل عمل و پیگیری در فرایند اسلامی شدن دانشگاه‌ها، نزدیک‌تر شدن و همدلی و همکاری صمیمانه و همه‌جانبه و متقابل دانشگاه‌ها و دانشگاهیان با نظام اسلامی و دستگاه‌های متولی و اداره‌کننده جامعه در همه عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و علم و فناوری از وظایف حتمی مدیران فرهنگی دانشگاه‌ها است و این را هم باید بدانیم که طبق آیین نامه ارتقاء فرهنگی دانشگاه‌ها مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، مسئولیت فرهنگی دانشگاه‌ها در درجه نخست و به طور مستقیم برعهده رؤسای محترم دانشگاه‌ها می‌باشد.

۸) در فرایند کنونی، هرچند دانشگاه‌ها در حال حرکت به سمت استقلال علمی و فرهنگی است و ضمن جلب مشارکت همه فرهیختگان دانشگاهی و دانشجویان با بصیرت مهم‌ترین وظیفه خود را ارتقا و پیشرفت علمی کشور می‌داند، که خود گام بلندی در راستای افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران است، ولی میزان، شدت، شتاب و اثربخشی آنرا باید بررسی و ارزیابی نمود که آیا متناسب با ظرفیت‌های این جامعه و مردم شهید پرور و گستره وسیع جوانان و دانشجویان، جنگ نرم و تهاجم فرهنگی دشمن استکباری و بویژه مطالبات و رهنمودهای رهبری شجاع و فرزانه انقلاب است یا اینکه باید حرکت و تحول تازه‌ای در پیکره دانشگاه‌های سراسر کشور ایجاد نمود؟ که به نظر نگارنده این مقاله، در شرایط حساس کنونی ملی و فراملی بسیار لازم و ضروری است و سخن آخر اینکه بنا بر رهنمود رهبری فرزانه انقلاب:

آنچه باید بشود نشده است، یعنی هنوز دانشگاه اسلامی نشده است. دانشگاه این کشور را اسلامی کنید این یک تحول بنیادین است.» (۱۳۷۵/۲/۲۹)

منابع

- ۱- رهبر معظم انقلاب اسلامی، دیدار بسیج اساتید و جمعی از اعضای بسیجی هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی سراسر کشور (تاریخ ۰۲/۰۴/۱۳۸۹)
- ۲- احمدی، حسنعلی؛ دانشگاه و دانشگاهیان از دیدگاه امام «ره»؛ تهران، موسسه نشر آثار امام خمینی «ره»؛ ۱۳۷۶
- ۳- آقاپور- سید مهدی؛ ارزیابی فرهنگی، سیاسی و دینی دانشگاه‌ها؛ شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ ۱۳۸۷
- ۴- آقاپور- سید مهدی؛ جایگاه و نقش استاد و دانشجویان در جامعه از دیدگاه امام خمینی (ره)؛ دانشگاه تهران؛ ۱۳۷۵
- ۵- آقاپور- سید مهدی، بسیج اساتید و قدرت نرم دانشگاهی، نشریه بسیج اساتید ۱۳۹۲
- ۶- آقاپور- سید مهدی، حسنی-مختار، دانشگاه اسلامی در سیره رهبری امام خمینی (ره) نشریه بسیج اساتید ۱۳۹۱
- ۷- باوند، نعمت ا...؛ اسلامی شدن در نگاه امام خمینی «ره»؛ تهران، خبرگزاری فارس؛ ۱۳۸۸
- ۸- بصرای، زهرا؛ آقاپور، سید مهدی، شاخص‌های فرهنگی در اسلام. تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، گروه پژوهشی الهیات و معارف اسلامی. ۱۳۷۷

هشتمین کنگره اسلاوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ اسلاوی پیشرفت؛ پیشبران، چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

- ۹- بیست سال تلاش در تحقق اهداف انقلاب فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۸۵
- ۱۰- پایگاه اطلاع رسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۷)، مصوبات شورا، <http://www.Iranculture.org>
- ۱۱- دبیرخانه شورای اسلامی شدن مراکز آموزشی، دانشگاه اسلامی رسالت‌ها، اصول و راهبرد‌ها؛ تهران؛ ۱۳۸۱
- ۱۲- شعبانی سارویی - رمضان، رسالت و ماموریت‌های بسیج اساتید، سایت خبری ۱۳۹۱
- ۱۳- عمیدزنجانی - عباسعلی، مبانی اندیشه سیاسی اسلام، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران ۱۳۸۴
- ۱۴- عیوضی - محمد رحیم، فرآیند تولید قدرت نرم باتاکید بر اندیشه امام خمینی (ره)، مطالعات اسلامی ۱۳۹۱
- ۱۵- فرتوک زاده، مهدی - بهداروند، محمد؛ اشاراتی در باب اسلامی شدن دانشگاه‌ها؛ قم، صبح صادق؛ ۱۳۸۲
- ۱۶- قورچیان، نادر قلی و همکاران؛ دایره المعارف آموزش عالی؛ تهران، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی؛ ۱۳۸۳
- ۱۷- موسوی، سید فضل ا...؛ دانشگاه از دیدگاه امام خمینی؛ تهران؛ راسخون؛ ۱۳۸۸
- ۱۸- نائینی - علی محمد، اصول و مبانی جنگ نرم، نشر ساقی، تهران ۱۳۹۱
- ۱۹- هرسیج حسین، تجزیه و تحلیل ویژگیها، مبانی و مؤلفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی، مطالعات اسلامی ۱۳۹۱